

**ПРИВАТНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД «МІЖНАРОДНИЙ
ЕКОНОМІКО-ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ АКАДЕМІКА
СТЕПАНА ДЕМ'ЯНЧУКА»**

**ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ПСИХОЛОГІЇ**

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ОК 10 «ТЕОРІЇ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ»

Рівень вищої освіти:	другий (магістерський) рівень
Галузь знань:	С «Соціальні науки, журналістика, інформація та міжнародні відносини»
Спеціальність:	С4 «Психологія»
Освітня програма:	«Психологія»

Робоча програма з навчальної дисципліни «Теорії розвитку особистості» для студентів другого (магістерського) рівня вищої освіти за освітньою програмою «Психологія» спеціальністю С4 «Психологія» галузі знань С «Соціальні науки, журналістика, інформація та міжнародні відносини»

Розробник: к.психол.н., доцент Михальчук Ю.О.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри психології

Протокол № 1 від «27» серпня 2026 року

Завідувач кафедри,
к.психол.н., доцент

(підпис)

(Михальчук Ю.О.)

(прізвище та ініціали)

Робочу програму погоджено з гарантом освітньої програми «Психологія»

Гарант освітньої програми,
к.психол.н., доцент

(підпис)

(Михальчук Ю.О.)

(прізвище та ініціали)

Схвалено навчально-методичною комісією педагогічного факультету

Протокол № 1 від «28» серпня 2026 року

Голова НМК

(підпис)

(Сойко І.М.)

(прізвище та ініціали)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів - 4	Галузь знань: С Соціальні науки, журналістика, інформація та міжнародні відносини	Обов'язковий компонент ОП	
Загальна кількість годин - 120	Спеціальність: С4 Психологія ОП Психологія	Рік підготовки:	
		1-й	1-й
		Семестр	
		1-й	1-й
		Лекції	
	рівень вищої освіти: другий (магістерський)	16- год.	8- год.
		Практичні, семінарські	
		24- год.	8- год.
		Самостійна робота	
		80 год.	104 год.
		Вид контролю: іспит	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Робоча програма ОК «Теорії розвитку особистості» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня спеціальності С4 Психологія за освітньо-професійною програмою Психологія.

Теорія розвитку особистості являє собою набір гіпотез або припущень про природу та механізми формування особистості. Вона не лише пояснює, але й прогнозує поведінку людини. Ця теорія повинна давати відповіді на важливі запитання: що є головним джерелом розвитку особистості — вроджені чи набуті риси? Який вік найбільш вирішальний для формування особистості? Які процеси переважають у структурі особистості — свідомі (раціональні) чи несвідомі (ірраціональні)? Наскільки особистість володіє свободою волі і в якій мірі контролює свою поведінку? Чи є внутрішній світ людини суб'єктивним, або його можна об'єктивно дослідити за допомогою наукових методів? Кожен психолог має свої погляди на ці питання, і кожна теорія пропонує одну чи кілька моделей структури особистості. ОК «Теорії розвитку особистості» дасть майбутнім психологам можливість знайти відповіді на питання про розвиток особистості, ознайомлюючись із різноманітними світовими теоріями в цій галузі.

Мета: надати здобувачам вищої освіти всебічне наукове розуміння закономірностей, механізмів, факторів і етапів розвитку особистості та включає вивчення ключових психологічних теорій розвитку і сприяє вдосконаленню навичок аналізу процесу становлення особистості. Програма курсу охоплює: розвиток цілісного уявлення про процес становлення особистості впродовж життя; ознайомлення з класичними та сучасними теоріями розвитку особистості; дослідження біологічних, психологічних, соціальних і культурних факторів, що впливають на розвиток особистості; вдосконалення вміння критично аналізувати та порівнювати різні теоретичні підходи; формування навичок застосування теоретичних знань для психологічної діагностики, консультування, психокорекції та психологічного супроводу; розвиток професійного мислення, наукового світогляду та дослідницьких компетенцій

Завдання дисципліни полягають у засвоєнні теорій розвитку особистості як самостійної галузі психологічних знань, що займається вивченням психічних властивостей людини як цілісного утворення, як певної системи психічних якостей, що має відповідну структуру, внутрішні зв'язки, характеризується індивідуальністю та взаємопов'язана з навколишнім природним і соціальним середовищем.

Майбутні психологи повинні розуміти самостійні аспекти поведінки людини: структуру, мотивацію, розвиток, психопатологію, психічне здоров'я та зміни поведінки особистості за допомогою терапевтичного впливу; пояснити та передбачити поведінку людини, відповідаючи на питання: який характер головних джерел розвитку особистості — вроджений чи набутий?; який віковий період найбільш важливий для формування особистості?; які процеси є домінуючими в структурі особистості — свідомі (раціональні) або несвідомі (ірраціональні)?; володіє особистість свободою волі і якою мірою людина виконує роль над своєю поведінкою?; чи є особистий (внутрішній світ людини суб'єктивним або внутрішній світ об'єктивний і може бути виявлений за допомогою об'єктивних методів?

Результатом навчання за дисципліною є набуття здобувачами освіти відповідно до освітньо-професійної програми таких **компетентностей, ЗК (загальні компетентності), СК (спеціальні фахові компетентності):**

- ЗК1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
- ЗК2. Здатність проведення досліджень на відповідному рівні.
- ЗК4. Уміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.
- ЗК5. Цінування та повага різноманітності та мультикультурності.
- ЗК6. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).
- ЗК9. Здатність мотивувати людей та рухатися до спільної мети.

СК4. Здатність здійснювати практичну діяльність (тренінгову, психотерапевтичну, консультаційну, психодіагностичну) з використанням науково верифікованих методів та технік.

СК9. Здатність дотримуватися у фаховій діяльності норм професійної етики та керуватися загальнолюдськими цінностями.

СК10. Здатність розробляти та впроваджувати інноваційні методи психологічної допомоги клієнтам у складних життєвих ситуаціях

СК11. Здатність застосовувати сучасні методи психологічної допомоги людині в контексті впливу стресової / травматичної ситуації, в тому числі постраждалим від насильства та воєнного терору.

СК12. Здатність надавати психологічну допомогу особам з інвалідністю, розробляти методи психологічного супроводу в адаптації до нових життєвих умов, формувати моделі посилення ресурсів резильєнтності особистості в умовах кризових подій.

Результатом навчання за дисципліною є набуття студентами відповідно до освітньо-професійної програми таких **результатів навчання**:

ПР2. Вміти організовувати та проводити психологічне дослідження із застосуванням валідних та надійних методів.

ПР3. Узагальнювати емпіричні дані та формулювати теоретичні висновки.

ПР4. Робляти психологічний прогноз щодо розвитку особистості, груп, організацій.

ПР5. Розробляти програми психологічних інтервенцій (тренінг, психотерапія, консультування тощо), провадити їх в індивідуальній та груповій роботі, оцінювати якість.

ПР6. Розробляти просвітницькі матеріали та освітні програми, впроваджувати їх, отримувати зворотній зв'язок, оцінювати якість.

3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1. Теорії особистості

Тема 1. Особистість та індивідуальність. Співвідношення понять «людина», «індивід», «особистість», «суб'єкт», «індивідуальність». Особистість як результат взаємодії біологічних передумов і соціального середовища, а також як активний суб'єкт власного розвитку. Принцип системності, розвитку, детермінізму, єдності свідомості, діяльності та поведінки, активності, взаємозв'язку особистості та соціального середовища, індивідуального підходу в психології особистості. Проблема структури особистості. Проблема розвитку та формування особистості. Проблема співвідношення біологічного та соціального, мотивації та регуляції поведінки, самосвідомості та Я-концепції. Проблема ідентичності, свободи, відповідальності та самовизначення, стійкості та змінності особистості, свідомого та несвідомого. Проблема індивідуальних відмінностей та психологічного здоров'я та особистісного благополуччя. Життєвий шлях особистості.

Література: основна [1-8], додаткова [2]

Тема 2. Психодинамічний напрямок в теорії особистості З.Фрейда. Історичні та наукові передумови формування психоаналізу наприкінці XIX – на початку XX століття, особливості тогочасних уявлень про психіку, свідомість і несвідоме. Аналіз внеску З. Фрейда у становлення нового підходу до розуміння особистості, відповідно до якого поведінка людини значною мірою зумовлюється внутрішніми психічними процесами, мотивами та конфліктами, які не завжди усвідомлюються. Предмет і основні положення психодинамічного підходу. Розуміння особистості як динамічної системи, у якій взаємодіють різні психічні сили, потреби, потяги, переживання та механізми регуляції. Концепція несвідомого у психоаналізі. Топографічна модель психіки: свідоме, передсвідоме та несвідоме. Рання модель психічного

апарату З. Фрейда, у якій виділяються свідоме, передсвідоме та несвідоме. Аналіз ролі несвідомого у формуванні поведінки особистості. Структурна модель особистості: Воно, Я та Над-Я. Потяги та принцип задоволення. Роль потягів у психодинамічній теорії. Прагнення психіки до зменшення напруження та отримання задоволення, а також співвідношення принципу задоволення з вимогами реальності. Аналіз значення внутрішньої напруги для виникнення мотивації та поведінкової активності. Принцип реальності та функції Я. Над-Я, моральність і формування системи цінностей. Психологічний конфлікт як центральний механізм психодинаміки. Аналіз внутрішнього конфлікту між бажаннями та заборонами, особистими потребами та соціальними вимогами, емоційними імпульсами та можливостями їх реалізації. Механізми психологічного захисту. Витіснення як базовий психоаналітичний механізм. Сублімація та конструктивна трансформація потягів. Розвиток особистості в психоаналітичній теорії. Психосексуальні стадії. Фрейдівська концепція психосексуального розвитку: оральна, анальна, фалічна, латентна та генітальна стадії. Аналіз значення раннього дитячого досвіду та взаємодії дитини з оточенням у формуванні особистості. Едіпів комплекс у психоаналітичній концепції. Роль дитячого досвіду у формуванні особистості. Аналіз положення психоаналізу про значущість ранніх взаємин, емоційного досвіду, сімейного середовища та способів задоволення потреб дитини. Вплив раннього досвіду на подальші способи побудови міжособистісних стосунків і реагування на життєві труднощі. Сновидіння, помилкові дії та інші прояви несвідомого. Психоаналітичне розуміння симптома. Методи психоаналітичного дослідження особистості. Вільні асоціації, аналіз сновидінь, аналіз перенесення, інтерпретація та дослідження опору в психоаналізі. Перенесення та контрперенесення у психоаналітичній взаємодії. Значення психодинамічної теорії З. Фрейда для сучасної психології.

Література: основна [1-8], додаткова [8-13]

Тема 3. Аналітична психологія К.Юнга. Передумови виникнення аналітичної психології К. Юнга: наукові та культурні передумови формування аналітичної психології, її зв'язок із психоаналізом та подальше розходження поглядів К. Юнга із З. Фрейдом. Предмет та основні положення аналітичної психології. Розуміння психіки як складної системи свідомих і несвідомих процесів. Особистість розглядається як така, що перебуває у постійному розвитку та прагне до внутрішньої цілісності. Центральні поняття аналітичної психології: свідомість, особисте й колективне несвідоме, архетипи, символи, Его, Персона, Тінь, Аніма, Анімус, Самість та індивідуація. Структура психіки за К. Юнгом. Юнгівське уявлення про структуру психіки, яка включає свідомість та несвідоме. Его як центр свідомого досвіду та самоусвідомлення. Особисте несвідоме, що охоплює психічний матеріал, що був забутий, витіснений або недостатньо усвідомлений людиною. Колективне несвідоме як одне з центральних положень аналітичної психології. Архетипи як універсальні структури психіки. Поняття архетипу як базової психічної структури, що може набувати різноманітних конкретних образів у різних культурах та індивідуальному досвіді. Архетипи Матері, Героя, Мудреця, Дитини, Тіні, Персони та інші образи. Персона як соціальна сторона особистості. Тінь як аспект несвідомого. Аніма та Анімус як несвідомі образи та психологічні характеристики, пов'язані з протилежною щодо свідомої гендерної ідентичності сферою психіки. Самість як архетип цілісності. Індивідуація як процес розвитку особистості. Свідомість і несвідоме як взаємопов'язані системи. Взаємодія свідомих і несвідомих процесів. Психологічні типи К. Юнга. Інтроверсія та екстраверсія. Символ як форма взаємодії свідомого та несвідомого. Сновидіння в аналітичній психології

Література: основна [1-8], додаткова [8-13]

Тема 4. Соціокультурна теорія К.Хорні. Передумови формування соціокультурної теорії К. Хорні. Розгляд історичних та теоретичних передумов виникнення концепції Карен Хорні, її зв'язок із психоаналізом та поступове формування власного бачення розвитку

особистості. Аналіз критичного переосмислення Хорні класичного психоаналізу, зокрема ідей про визначальну роль біологічних потягів у формуванні особистості. Предмет і основні положення теорії К. Хорні. Розуміння особистості як такої, що формується у процесі взаємодії біологічних, психологічних, соціальних і культурних чинників. Критика К. Хорні класичного психоаналізу. Аналіз відмінності між поглядами К. Хорні та З. Фрейда. Роль культури у формуванні особистості. Дитинство та значення ранніх міжособистісних відносин. Значення дитячого досвіду, насамперед взаємин із батьками та іншими значущими дорослими. Аналіз ролі прийняття, турботи, стабільності, передбачуваності та емоційної підтримки у формуванні почуття безпеки. Базова тривога як переживання дитиною небезпеки, безпорадності, самотності або недостатньої захищеності у світі. Аналіз ролі сімейного середовища у виникненні такого переживання та способи, за допомогою яких людина намагається його зменшити. Базова ворожість і її взаємозв'язок із базовою тривогою. Поняття базової ворожості як можливого емоційного реагування дитини на досвід недостатньої турботи, відкидання або несправедливого ставлення. Потреба в безпеці та прихильності. Невротичні потреби як стійкі способи отримання безпеки та зменшення тривоги, які стають надмірними, ригідними або суперечать реальним потребам особистості. Внутрішній конфлікт і суперечливі стратегії поведінки. Ідеалізований образ себе. Реальне Я та ідеалізоване Я. Психологічно здорова особистість у теорії К. Хорні. Соціокультурна теорія К. Хорні та психологічне консультування. Значення та критика теорії К. Хорні

Література: основна [1-8].

Тема 5. Гуманістична теорія Е.Фромма. Передумови виникнення гуманістичної теорії Е. Фромма: історичні та соціокультурні передумови формування поглядів Еріха Фромма, його зв'язок із психоаналітичною традицією та поступовий перехід до гуманістичного й соціокультурного розуміння особистості. Аналіз прагнення Фромма пояснити поведінку людини не лише через внутрішні потяги, а й через соціальні умови, культуру, характер суспільства та потребу людини у свободі, безпеці, любові та самореалізації. Предмет і основні положення гуманістичної концепції Е. Фромма. Відмінність поглядів Е. Фромма від класичного психоаналізу. Екзистенційна ситуація людини – становище людини як істоти, яка усвідомлює власну окремість, обмеженість життя та необхідність самостійно визначати спосіб свого існування. Дихотомії людського існування: фундаментальні суперечності людського життя, які не можуть бути повністю усунені: життя і смерть, залежність і незалежність, індивідуальність і належність до інших, свобода і потреба в безпеці. Потреба у зв'язку з іншими людьми: значення міжособистісних зв'язків для психологічного розвитку. Потреба у трансценденції: розгляд прагнення людини виходити за межі пасивного існування та бути творцем власного життя. Потреба в укоріненості. Потреба в ідентичності: розгляд прагнення людини усвідомлювати власну неповторність, відповідати на запитання «Хто я?» та відчувати безперервність власного існування. Потреба в орієнтації та системі цінностей. Свобода як центральна проблема особистості. Суперечливий характер свободи. «Втеча від свободи». Авторитаризм як механізм втечі від свободи. Деструктивність як форма подолання безсилля. Автоматичний конформізм. Продуктивна та непродуктивна орієнтації особистості. Любов у гуманістичній концепції Е. Фромма.

Література: основна [1-8], додаткова [7]

Тема 6. ЕГО-психологія Е. Еріксона. Передумови виникнення его-психології Е. Еріксона: теоретичні передумови формування концепції Еріка Еріксона, її зв'язок із психоаналізом З. Фрейда та подальше розширення психоаналітичного розуміння особистості. Аналіз зміщення акценту від переважно внутрішньопсихічних конфліктів і психосексуального розвитку до ролі Его, соціального середовища, культури, міжособистісних відносин та життєвого циклу людини. Предмет і основні положення его-психології. Розуміння особистості як такої, що формується протягом усього життя в процесі

взаємодії індивідуальних можливостей і соціального середовища. Его як центральна структура особистості. Принцип епігенетичного розвитку Е. Еріксона, відповідно до якого розвиток особистості відбувається послідовно, а кожний етап має власне центральне психосоціальне завдання. Психосоціальний підхід до розвитку особистості: взаємодія психологічних і соціальних чинників розвитку. Поняття психосоціальної кризи як важливого переходу, під час якого людина стикається з новими вимогами та необхідністю розв'язати певне психологічне й соціальне завдання. Позитивний і негативний полюси психосоціальних криз. Аналіз стадій через взаємодію двох протилежних тенденцій (довіра – недовіра, автономія – сором і сумнів, ініціатива – провина). Поняття его-ідентичності. Криза ідентичності. Ідентичність і соціальні ролі. Значення теорії Е. Еріксона для психології розвитку. Критика теорії Е. Еріксона.

Література: основна [1-8], додаткова [5]

Тема 7. Гуманістична теорія особистості А. Маслоу. Передумови виникнення гуманістичної теорії А. Маслоу. Предмет і основні положення теорії. Цілісний підхід до особистості. Потреба як центральна категорія теорії як стан внутрішньої необхідності, який спонукає людину до певної активності. Ієрархія потреб А. Маслоу (фізіологічні потреби; потреба в безпеці; потреби в любові, приналежності та стосунках; потреби у повазі та визнанні; потреба в самоактуалізації). Самоактуалізація як прагнення людини максимально реалізувати власні можливості, здібності, творчий потенціал і внутрішні ресурси. Дефіцитарні та буттєві потреби. Мотивація дефіциту і мотивація розвитку. Мотивація як така, що переходить від задоволення базових потреб до пошуку можливостей для особистісного зростання. Самоактуалізована особистість. Творчість у теорії Маслоу як важлива характеристика особистісного розвитку. Пікові переживання як інтенсивні моменти глибокого переживання значущості, цілісності, захоплення або єдності зі світом. Цінності самоактуалізації. Пізнання та потреба в розумінні. Психологічне здоров'я та особистісний розвиток. Особистість і свобода вибору. Особистість і соціальне середовище. Гуманістичний погляд на мотивацію. Практичне значення теорії Маслоу. Значення теорії А. Маслоу для психології особистості.

Література: основна [1-8].

Тема 8. Феноменологічна теорія К.Роджерса. К. Роджерс як представник гуманістичної психології. Основні положення теорії К. Роджерса. Поняття організму в теорії Роджерса. Тенденція актуалізації як керуючий мотив, природна тенденція організму підтримувати себе, розвиватися, диференціювати власні можливості та реалізовувати потенціал. Тенденція актуалізації та самозбереження. Феноменологічне поле як суб'єктивний світ людини, тобто те, як саме вона переживає та сприймає себе, інших людей і ситуацію. Виникнення «Я», формування усвідомлення: «я існую»; «це мої переживання»; «це мої якості»; «це мої стосунки»; «це мої можливості»; «це те, ким я хочу бути». Поняття «Я-концепції» як організована система уявлень людини про саму себе, свої якості, можливості, цінності, стосунки та власне місце у світі. Структура «Я-концепції». Реальне та ідеальне «Я». Конгруентність як відповідність між різними аспектами досвіду людини — тим, що вона переживає, усвідомлює, виражає та тим, як уявляє себе. Неконгруентність як переживання людини, що суперечить її уявленню про себе або вона не може прийняти певний досвід як частину себе. Безумовне позитивне прийняття. Потреба у позитивному ставленні до себе. Розвиток «Я-концепції». «Я-концепція» та соціальне оточення. Організмичний процес оцінювання. Внутрішній та зовнішній локус оцінювання. Екзистенційний спосіб життя. Відчуття свободи. Основні характеристики повноцінно функціонуючої людини. Значення теорії Роджерса для психологічного консультування.

Література: основна [1-8].

Тема 9. Теорія оперантного навчіння Б.Ф.Скіннера. Ф. Скіннер та місце теорії

оперантного наочіння в психології. Основні положення біхевіоризму Скіннера: поведінка формується та змінюється під впливом середовища; наслідки поведінки впливають на її подальшу частоту; поведінку можна досліджувати через спостереження; навчання відбувається в процесі взаємодії організму із середовищем; складні форми поведінки можуть формуватися поступово; підкріплення є важливим механізмом наочіння. Поняття наочіння як процес, у результаті якого досвід взаємодії із середовищем призводить до відносно стійких змін поведінки. Респондентна та оперантна поведінка. Підкріплення як центральний механізм наочіння та наслідок поведінки, який підвищує ймовірність її повторення. Позитивне підкріплення. Негативне підкріплення. Покарання в теорії оперантного наочіння як наслідок, який зменшує ймовірність повторення певної поведінки. Відмінність між підкріпленням і покаранням. Формування поведінки. Постійне та переривчасте підкріплення. Згасання поведінки. Трикомпонентна модель поведінкового аналізу. Обмеження та критика теорії.

Література: основна [1-8].

Тема 10. Теорія соціального наочіння Дж.Роттера. Дж. Роттер та місце його теорії в психології особистості. Теорія соціального наочіння Роттера як спроба пояснити поведінку людини не лише через зовнішні стимули та підкріплення, а й через те, як сама людина сприймає ситуацію, чого вона очікує від власної поведінки та наскільки цінним для неї є певний результат. Соціальний характер наочіння. Поведінка як результат взаємодії особистості та ситуації. Основні поняття теорії: поведінковий потенціал; очікування; цінність підкріплення; психологічна ситуація; локус контролю; узагальнені очікування; підкріплення; свобода руху; потреба. Поведінковий потенціал як ймовірність того, що людина здійснить певну поведінку у конкретній ситуації. Очікування. Специфічні та узагальнені очікування. Цінність підкріплення як суб'єктивна значущість певного результату для людини. Взаємодія очікування та цінності підкріплення. Психологічна ситуація. Підкріплення як результат поведінки, який впливає на ймовірність її повторення. Потреби в теорії Роттера. Свобода руху як очікування людини щодо того, наскільки певна поведінка дозволить їй задовольнити потребу. Локус контролю. Соціальне середовище та розвиток особистості. Особистість як система очікувань. Взаємодія особистості та ситуації. Узагальнені очікування та індивідуальні відмінності. Теорія Роттера та проблема наочіння.

Література: основна [1-8].

Тема 11. Теорія об'єктних стосунків. Основна ідея теорії об'єктних стосунків. Внутрішні репрезентації стосунків. Від теорії об'єктних стосунків до теорії прив'язаності Джона Боулбі та формування теорії прив'язаності. Прив'язаність як стійкий емоційний зв'язок людини з іншою значущою людиною, яка забезпечує прагнення підтримувати близькість і шукати захист у ситуаціях небезпеки, стресу або дискомфорту. Біологічна основа прив'язаності. «Безпечна база», «безпечна гавань». Прив'язаність і дослідницька активність. Внутрішні робочі моделі. Внутрішня модель себе. Внутрішня модель інших. Внутрішні робочі моделі як основа подальших стосунків. Етапи розвитку прив'язаності. Типи прив'язаностей: надійна, уникаюча прив'язаність, мбівалентна / резистентна, дезорганізована. Прив'язаність і розвиток емоційної регуляції. Прив'язаність і автономія. Передача моделей прив'язаності між поколіннями. Значення теорії прив'язаності для психолога.

Література: основна [1-8], додаткова [1, 8-13]

Змістовий модуль 2. Структура особистості

Тема 12. Структура особистості. Загальне поняття рівня особистісної організації. Основні рівні (Отто Кернберг): невротичний рівень особистісної організації; межовий (borderline) рівень особистісної організації; психотичний рівень особистісної організації.

Критерії розмежування: інтегрованість ідентичності; характер і зрілість психологічних захистів; здатність перевіряти реальність; якість внутрішніх і міжособистісних об'єктних відносин; рівень інтеграції позитивних і негативних уявлень про себе та інших; особливості регуляції агресії та афектів; рівень морального функціонування. Структура особистості невротичного рівня: достатньо висока інтегрованість особистості, стабільна ідентичність, збережена здатність розрізняти внутрішню та зовнішню реальність і переважання більш зрілих психологічних захистів. Інтегрованість ідентичності на невротичному рівні. Сприйняття себе та інших. Захисні механізми на невротичному рівні: витіснення; інтелектуалізація; раціоналізація; реактивне утворення; ізоляція афекту; заміщення; сублімація. Внутрішні конфлікти на невротичному рівні між: власними прагненнями; потребою в схваленні; страхом втрати підтримки; особистими цінностями. Межовий рівень особистісної організації – проміжне положення між невротичним та психотичним рівнями в класичній моделі Кернберга. Центральна характеристика – недостатня інтеграція ідентичності, або дифузія ідентичності, при тому що здатність до перевірки реальності загалом залишається збереженою, особливо поза станами сильного стресу. Дифузія ідентичності. Поляризоване сприйняття себе та інших. Психологічні захисти межового рівня: розщеплення; проєкція; проєктивна ідентифікація; примітивна ідеалізація; знецінення; заперечення; всемогутність. Перевірка реальності на межовому рівні. Емоційна регуляція. Міжособистісні відносини. Межовий рівень і моральне функціонування. Структура особистості психотичного рівня як найбільш глибоке порушення інтеграції особистості. Аналіз труднощів з: усвідомленням власного «Я»; розмежуванням себе та інших; формуванням стабільного образу себе; інтеграцією суперечливих переживань; усвідомленням власних психічних станів. Порушення межі між внутрішнім і зовнішнім світом. Захисні механізми психотичного рівня: розщеплення; примітивне заперечення; проєкція; проєктивна ідентифікація; всемогутність; примітивна ідеалізація; знецінення. Об'єктні відносини. Афективна регуляція. Відмінність трьох рівнів за основними критеріями: ідентичність, образ себе, образ інших, перевірка реальності, захисти, емоційна регуляція, міжособистісні відносини, сприйняття себе та інших, здатність до саморефлексії. Рівень особистісної організації та поведінка.

Література: основна [1-8], додаткова [2-6]

Тема 13. Типи організації характерів. Антисоціальна (соціопатична) особистість. Нарцистична особистість. Істеричні особистості. Депресивні особистості. Маніакальні особистості. Шизоїдна особистість. Параноїдна особистість. Обсесивно-компульсивні особистості.

Література: основна [1-8], додаткова [2-6]

4. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин									
	Денна форма					Заочна форма				
	усього	у тому числі				усьог о	у тому числі			
		л	п	лаб	с.р.		л	п	лаб	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Змістовий модуль 1. Теорії особистості										
Тема 1. Особистість та індивідуальність	6	2			4	6				6
Тема 2. Психодинамічний напрямок в теорії особистості З.Фрейда	10	2	2		6	10	2	2		6
Тема 3. Аналітична психологія К.Юнга	10	2	2		6	10	2			8
Тема 4. Соціокультурна теорія К.Хорні	8	2	2		4	8				8
Тема 5 Гуманістична теорія Е.Фромма	10	2	2		6	10		2		8
Тема 6. ЕГО-психологія Е. Еріксона	10	2	2		6	10	2			8
Тема 7. Гуманістична теорія особистості А. Маслоу	10		2		8	10		2		8
Тема 8. Феноменологічна теорія К.Роджерса	8		2		6	8				8
Тема 9. Теорія оперантного навчання Б.Ф.Скіннера	8		2		6	8				8
Тема 10. Теорія соціального навчання Дж.Роттера	8		2		6	8				8
Тема 11. Теорія об'єктних стосунків.	8		2		6	8				8
Змістовий модуль 2. Структура особистості										
Тема 12. Структура особистості	12	2	2		8	12	2			10
Тема 13. Типи організації характерів	12	2	2		8	12		2		10
Усього годин	120	16	24		80	120	8	8		104

5.Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Д.ф.н.	З.ф.н.
Змістовий модуль 1. Теорії особистості			
1	Особистість та індивідуальність		
2	Психодинамічний напрямок в теорії особистості З.Фройда	2	2
3	Аналітична психологія К.Юнга	2	
4	Соціокультурна теорія К.Хорні	2	
5	Гуманістична теорія Е.Фромма	2	2
6	ЕГО-психологія Е. Еріксона	2	
7	Гуманістична теорія особистості А. Маслоу	2	2
8	Феноменологічна теорія К.Роджерса	2	
9	Теорія оперантного навчіння Б.Ф.Скіннера	2	
10	Теорія соціального навчіння Дж.Роттера	2	
11	Теорія об'єктних стосунків	2	
Змістовий модуль 2. Структура особистості			
12	Структура особистості	2	
13	Типи організації характерів	2	2
	Разом	24	8

6. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Д.ф.н.	З.ф.н.
Змістовий модуль 1. Теорії особистості			
1	Особистість та індивідуальність	4	6
2	Психодинамічний напрямок в теорії особистості З.Фройда	6	6
3	Аналітична психологія К.Юнга	6	8
4	Соціокультурна теорія К.Хорні	4	8
5	Гуманістична теорія Е.Фромма	6	8
6	ЕГО-психологія Е. Еріксона	6	8
7	Гуманістична теорія особистості А. Маслоу	8	8
8	Феноменологічна теорія К.Роджерса	6	8
9	Теорія оперантного навчіння Б.Ф.Скіннера	6	8
10	Теорія соціального навчіння Дж.Роттера	6	8
11	Теорія об'єктних стосунків	6	8
Змістовий модуль 2. Структура особистості			
12	Структура особистості	8	10
13	Типи організації характерів	8	10
	Разом	80	104

7. Завдання для опрацювання тем дисципліни

Назва теми	Зміст завдання для відпрацювання пропущених занять і невиконаних завдань	Форми контролю	Література	Кількість балів
Змістовий модуль 1. Теорії особистості				
Тема 1. Особистість та індивідуальність	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до практичного заняття	Експрес опитування, підготовка тестів, презентація «Особистість». Кейси / творчі завдання: 1) «У чому моя неповторність?» Створити символічний «профіль індивідуальності», у якому відобразити 7–10 характеристик, що роблять особистість неповторною: особливості мислення, інтереси, здібності, цінності, життєвий досвід, способи взаємодії з людьми, значущі цілі тощо. Завершити роботу коротким висновком: «Моя індивідуальність проявляється в...»; 2) «Одна ситуація — різні особистості». Запропонувати одну життєву ситуацію, наприклад: необхідність виступити перед аудиторією, отримання критичного зауваження або необхідність прийняти складне рішення. Описати, як у цій самій ситуації можуть поводитися три різні людини з різними рисами, цінностями, мотивами та життєвим досвідом. Пояснити, як індивідуально-психологічні особливості впливають на поведінку; 3) «Чи можна змінити особистість?» Провести міні-дискусію на проблемне питання: «Особистість більше визначається її природними особливостями чи життєвим досвідом?» Студенти працюють у малих групах, аргументують різні позиції та наприкінці формують спільний висновок про взаємодію біологічних передумов, соціального середовища, діяльності, виховання та власної активності людини у формуванні особистості й індивідуальності.	Основна [1-8], додаткова [2]	4

Тема 2. Психодинамічний напрямок в теорії особистості З.Фрейда	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до практичного заняття	Експрес опитування, складання термінологічного словника, підготовка тестів, презентація: «Особистість З. Фрейда», сформулювати словник понять / термінів З. Фрейда (мінімум 15), презентація: «Фази та особливості розвитку особистості», «Тріб-теорія або теорія драйвів», складання таблиці з характеристиками фаз сепарації- індивідуації. Кейси / творчі завдання: 1) «Внутрішній діалог: Воно — Я — Над-Я». Студентам пропонується ситуація, у якій людина має здійснити складний вибір. Необхідно представити цю ситуацію у формі діалогу між «Воно», «Я» та «Над-Я», показавши, як кожна структура аргументує свою позицію. Після виконання завдання пояснити, як «Я» може узгодити суперечливі вимоги; 2) «Психоаналіз: можливості та межі» Організувати міні-дискусію за питанням: «Чи можна пояснити поведінку людини переважно через несвідомі процеси?» Одна група готує аргументи на користь психодинамічного пояснення поведінки, інша — аргументи на користь необхідності врахування свідомих процесів, соціального середовища, навчання та когнітивних чинників. Завершити роботу спільним висновком про комплексність сучасного розуміння особистості.	Основна [1-8], додаткова [8- 13]	8
Тема 3. Аналітична психологія К.Юнга	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до практичного заняття;	Експрес опитування, складання термінологічного словника, К.Юнг як послідовник З.Фрейда. Психологічне есе: «Що відрізняє психоаналіз К.Юнга від теорії З.Фрейда». Психологічне есе: «Архетипи колективного несвідомого». Кейси/творчі завдання: 1) «Одна ситуація — чотири психологічні функції». Запропонуйте життєву ситуацію, у якій людині потрібно прийняти рішення. Опишіть, як цю ситуацію можна було б розглядати через чотири функції К. Юнга: мислення, почуття, відчуття та інтуїцію. Порівняйте отримані способи сприймання ситуації та визначте, які переваги й обмеження має кожен із них; 2) «Шлях індивідуації». Створіть символічну «карту шляху» героя, який покроку приходить до більшого розуміння себе. На різних етапах позначте зустріч із Персоною, усвідомлення Тіні, взаємодію зі своїми	Основна [1-8], додаткова [8- 13]	4

		внутрішніми суперечностями, переосмислення цінностей та наближення до цілісності. Наприкінці поясніть, як цей сюжет відображає юнгіанське розуміння індивідуалізації.		
Тема 4. Соціокультурна теорія К.Хорні	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до практичного заняття	Експрес опитування, складання термінологічного словника, підготовка тестів, презентація «Базальна тривога як причина невротів». Аналіз твору Стерна Д. Н. «Щоденник немовля: що бачить, відчуває та переживає ваш малюк». Кейси / творчі завдання: 1) «Три шляхи подолання тривоги». Студентам пропонується одна проблемна ситуація, наприклад: новий колектив, конфлікт із близькою людиною або страх критики. Необхідно показати три варіанти реагування відповідно до К. Хорні: «рух до людей», «рух проти людей», «рух від людей». Для кожного варіанта визначити можливі переваги, ризики та наслідки; 2) «Тиранія повинностей». Створіть список із 10 типових внутрішніх установок у формі «Я повинен/повинна...», «Я маю...», «Я не маю права...». Після цього трансформуйте їх у більш реалістичні та гнучкі формулювання, які враховують власні потреби, можливості та обмеження. Наприкінці поясніть, як надмірні вимоги до себе можуть впливати на самоставлення.	Основна [1-8]	4
Тема 5 Гуманістична теорія Е.Фромма	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до практичного заняття	Експрес опитування, складання термінологічного словника, підготовка тестів, Психологічне есе: «Екзистенційні потреби людини». Творче завдання: «Формула продуктивної особистості». На основі концепції Е. Фромма створіть власну модель продуктивної особистості. Визначте 7–10 характеристик, які, на вашу думку, мають бути представлені в такій моделі: свобода, відповідальність, любов, творчість, самостійність, повага, критичне мислення, продуктивна діяльність тощо. Представте модель у вигляді схеми, постера або інтелект-карти.	Основна [1-8], додаткова [7]	4
Тема 6. ЕГО-психологія Е. Еріксона	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до практичного заняття	Експрес опитування, складання термінологічного словника, підготовка тестів, презентація «Психосоціальні стадії розвитку особистості». Кейси / творчі завдання: 1) «Життєвий маршрут за	Основна [1-8], додаткова [5]	4

		Е. Еріксоном». Створіть схематичну карту життєвого шляху умовної людини від народження до старості. Для кожного з восьми етапів позначте основну психосоціальну кризу, можливі труднощі та позитивний результат її конструктивного розв'язання; 2) «Одна ситуація — різний вік». Запропонуйте одну життєву подію, наприклад зміну навчального закладу, переїзд або втрату звичного соціального оточення. Покажіть, як одна й та сама ситуація може переживатися людиною на різних стадіях розвитку за Е. Еріксоном. Визначте, яка психосоціальна потреба може виходити на перший план на кожному етапі.		
Тема 7. Гуманістична теорія особистості А. Маслоу	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до практичного заняття	Експрес опитування, складання термінологічного словника, підготовка тестів, презентація «Ієрархія потреб А.Маслоу», сутність самоактуалізації. Кейси / творчі завдання: 1) «Піраміда моїх потреб». Студентам пропонується створити власну модель актуальних потреб, розмістивши їх не обов'язково за класичною схемою Маслоу, а за власною суб'єктивною значущістю. Після цього потрібно пояснити, чому певні потреби опинилися на відповідних позиціях; 2) «Портрет самоактуалізованої особистості». Створити психологічний портрет людини, яку можна умовно назвати самоактуалізованою. Студенти визначають її цінності, ставлення до себе, інших людей, праці, творчості, труднощів і життєвого вибору. Після презентації група визначає, які характеристики впливають безпосередньо з теорії Маслоу, а які є сучасною інтерпретацією.	Основна [1-8]	4
Тема 8. Феноменологічна теорія К.Роджерса	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до практичного заняття	Експрес опитування, складання термінологічного словника, підготовка тестів, презентація «Я-концепція К.Роджерса». Кейси / творчі завдання: 1) «Моя Я-концепція: три дзеркала». Студент створює три короткі описи: «Я, яким/якою я себе бачу»; «Я, яким/якою мене можуть бачити інші»; «Я, яким/якою я хотів/хотіла б стати». Після цього необхідно визначити, де ці образи збігаються, а де відрізняються, та проаналізувати, які зовнішні оцінки могли вплинути на формування	Основна [1-8]	4

		уявлення про себе; 2) «Діалог двох Я». Скласти короткий діалог між реальним «Я» та ідеальним «Я» людини, яка переживає певну життєву ситуацію. Завдання — продовжити діалог так, щоб він завершився не само звинуваченням, а більш реалістичним та конгруентним ставленням до себе.		
Тема 9. Теорія оперантного навчання Б.Ф.Скіннера	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до практичного заняття	Експрес опитування, складання термінологічного словника, підготовка тестів. Презентація «Позитивне та негативне підкріплення Б.Ф. Скіннера». Кейси / творчі завдання: 1) «Поведінковий детектив». Студентам пропонується ситуація: студент постійно відкладає виконання навчального завдання до останнього дня. Необхідно визначити: що передувє поведінці; у чому полягає конкретна поведінка; які наслідки вона має; що може підтримувати її повторення; які зміни в середовищі могли б сприяти формуванню іншої поведінки; 2) «Підкріплення чи покарання?» Студентам пропонується 10 коротких прикладів із навчання, сімейного спілкування та професійної діяльності. Для кожного випадку потрібно визначити: позитивне підкріплення; негативне підкріплення; позитивне покарання; негативне покарання; або відсутність достатніх підстав для такого визначення. Особливе завдання — пояснити, чому негативне підкріплення не є покаранням.	Основна [1-8]	4
Тема 10. Теорія соціального навчання Дж.Роттера	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до практичного заняття	Експрес опитування, складання термінологічного словника, підготовка тестів, презентація «Інтернальний та екстернальний локуси контролю за Дж.Роттером». Кейси / творчі завдання: 1) «Хто керує результатом?» Студентам пропонуються життєві ситуації: низька оцінка на іспиті; успішний виступ; конфлікт із другом; невдаче працевлаштування; успішне завершення складного проєкту. Для кожної ситуації необхідно сформулювати два пояснення: з переважно внутрішнім локусом контролю; з переважно зовнішнім локусом контролю. Після цього визначити, які чинники в кожній ситуації реально перебували під	Основна [1-8]	4

		контролем людини, а які – ні; 2) «Очікування визначає поведінку». Створити персонажа, який отримав однакове завдання з іншими студентами, але поводить інакше.		
Тема 11. Теорія об'єктних стосунків.	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до практичного заняття	Експрес опитування, складання термінологічного словника, підготовка тестів. Психологічне есе «Фази сепарації-індивідуації». Кейс: «Прив'язаність і автономія: конфлікт чи взаємодоповнення?» Завдання: студенти працюють у двох групах. Група А формулює аргументи на користь тези: «Для розвитку самостійності дитині необхідно поступово віддалятися від дорослого». Група Б працює з тезою: «Відчуття безпеки та надійний зв'язок із дорослим сприяють розвитку самостійності». Після цього групи об'єднують позиції та створюють спільну схему: прив'язаність → безпека → дослідження → автономія.	Основна [1-8], додаткова [1, 8-13]	4
Змістовий модуль 2. Структура особистості				
Тема 12. Структура особистості	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до практичного заняття	Експрес опитування, складання термінологічного словника, підготовка тестів, підготовка презентцій на вибір: «Структура особистості невротичного рівня», «Межовий рівень особистісної організації», «Характеристики структури особистості психотичного рівня». Кейси / творчі завдання: 1) «Три способи побачити одну ситуацію». Завдання: студенти отримують одну нейтральну ситуацію, наприклад: «Друг не відповів на повідомлення протягом дня». Необхідно описати можливу інтерпретацію цієї ситуації з позицій: невротичного рівня; межового рівня; психотичного рівня. Після цього студенти визначають, як у кожному випадку можуть відрізнитися ідентичність, захисні механізми та перевірка реальності; 2) «Збери структуру особистості». Завдання: студентам пропонується набір карток із характеристиками: інтегрована ідентичність; дифузія ідентичності; розщеплення; проєкція; збережена перевірка реальності; порушення перевірки реальності; стабільний образ себе; поляризоване сприйняття інших; зрілі психологічні захисти; примітивні психологічні захисти. Необхідно розподілити характеристики за трьома	Основна [1-8], додаткова [2-6]	4

		рівнями та пояснити кожне рішення.		
Тема 13. Типи організації характерів	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до практичного заняття	Експрес опитування, складання термінологічного словника, підготовка тестів. Скласти таблицю, що відображає рівні (психотичний, субпсихотичний, пограничний (межовий), нарцистичний, невротичний (едіпальний) та типи (антисоціальні, нарцистичні, шизоїдні, параноїдні, депресивні та маніакальні, мазохістичні, obsесивні та компульсивні, істеричні та дисоціативні) організації особистості.	Основна [1-8], додаткова [2-6]	8

ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ

Теми індивідуальних робіт:

- Система захистів та симптомів. Вторинна вигода від наявності симптомів
- Зміст понять «Супер-Его», «Его» та «Ід»
- Функціонування «Его» відповідно до принципу реальності
- Топографічна модель особистісної організації
- Структурна модель особистості З. Фройдом
- Тріб-теорія (теорія драйвів або потягів)
- Вплив психоаналізу на розвиток сучасної літератури, кіномистецтва, живопису
- Особливості символічних малюнків К. Юнга
- Особливості ролей в трансактному аналізі Е.Берна
- Класичний та модифікований психоаналіз
- Поняття індивідуалізації за К.Юнгом
- Правила проведення психоаналітичного інтерв'ю
- Техніка «Я-репрезентації» та її наслідки
- Процеси пізнання в психоаналітичній терапії мистецтвом

Теми презентацій:

- Особистість З. Фрейда
- Особистість К.Юнга
- Особистість К.Хорні
- Особистість Е.Фромма
- Особистість Е. Еріксона
- Особистість А. Маслоу
- Особистість К.Роджерса
- Особистість Б.Ф.Скіннера
- Особистість Дж.Роттера

Творчі завдання / кейси:

- 1) Перегляд художнього фільму «Фройд» (6 частин) – написання психологічного есе по фільму;

2) **Прочитання книги З.Фрейда «Теорія сновидінь»**, занотувати 2-3 приклади аналізу сновидінь, поданими в книзі;

3) **«Особистість як мозаїка»**. Створити графічну модель особистості у вигляді мозаїки, дерева, будинку або іншої метафори. Відобразити в ній основні складові особистості: потреби, мотиви, цінності, характер, здібності, емоції, самосвідомість, життєвий досвід, соціальні зв'язки та цілі. Після презентації пояснити, як ці елементи взаємодіють і формують індивідуальність;

4) **«Лінія розвитку особистості»**. Створити схематичну карту розвитку особистості за З. Фрейдом, позначивши психосексуальні стадії та основні психологічні завдання кожного етапу. Додатково запропонувати власний критичний коментар: які положення цієї концепції мають історичне значення, а які викликають дискусії в сучасній психології;

5) **«Архетипи в сучасній культурі»**. Оберіть казку, міф, літературний твір або загальний сюжет із популярної культури та визначте, які юнгіанські архетипні мотиви в ньому можна побачити. Обґрунтуйте свою думку, показавши, як образ Героя, Мудреця, Тіні, Дитини, Матері або іншого архетипу реалізується у вибраному сюжеті;

6) **«Реальне Я — ідеалізоване Я»**. Створіть умовний психологічний портрет людини, яка має значну різницю між тим, якою вона є, і тим, якою, на її думку, повинна бути. Опишіть можливі наслідки такої невідповідності для самооцінки, взаємин та емоційного стану. Запропонуйте способи наближення до більш реалістичного образу себе;

7) **«Соціальне середовище формує особистість»**. Оберіть одну соціокультурну ситуацію — сім'ю, школу, університет, професійне середовище або соціальні мережі. Проаналізуйте, які вимоги, очікування та норми цього середовища можуть впливати на становлення особистості. Представте результати у формі «карти соціокультурних впливів», позначивши потенційно підтримувальні та потенційно напружувальні чинники;

8) **«Любов чи залежність?»** Проаналізуйте 4–5 умовних ситуацій міжособистісних відносин і визначте, де проявляються зріла любов, залежність, контроль, володіння або взаємна підтримка. Обґрунтуйте відповіді за допомогою ідей Е. Фромма про турботу, відповідальність, повагу та знання іншої людини. Завершіть роботу власним визначенням психологічно зрілої любові;

9) **«Криза ідентичності: проблема чи можливість?»** Створіть кейс про підлітка або молоду людину, яка не визначилася зі своїми професійними планами, цінностями та майбутнім. Проаналізуйте ситуацію з позицій поняття «ідентичність — рольова плутанина». Запропонуйте 5 запитань психолога, які допомогли б людині дослідити власні цінності, інтереси та життєві орієнтири;

10) **«Психосоціальна карта поколінь»**. Уявіть три покоління однієї родини: дитину, дорослу людину та літню особу. Для кожного визначте актуальне психосоціальне завдання за Е. Еріксоном. Створіть схему, яка покаже, як потреби одного покоління можуть впливати на взаємини з іншими поколіннями;

11) **«Коли потреби конфліктують»**. Студентам пропонується кейс: людина має можливість отримати цікаву, престижну роботу, яка відповідає її здібностям, але ця робота потребує переїзду, зменшує час для близьких людей і створює відчуття невизначеності. Завдання — визначити, які потреби вступають у суперечність, та запропонувати декілька можливих способів вирішення ситуації без оцінювання вибору людини як «правильного» чи «неправильного»;

12) **«Повноцінно функціонуюча людина у звичайному житті»**. Створити портрет персонажа — студента, викладача, психолога, спортсмена, художника або іншої людини — і показати, як у його поведінці можуть проявлятися характеристики повноцінного функціонування: відкритість досвіду; гнучкість; конгруентність; автономність; творчість; відповідальність; готовність до змін. Важливо продемонструвати не «ідеальну людину», а персонажа, який здатний розвиватися та змінюватися.

13) **«Карта мого контролю»**. Створити три кола: «Я контролюю», «Я можу

впливати», «Від мене не залежить». Розподілити між ними типові життєві ситуації. Після цього обговорити питання: Чи не відносимо ми до третього кола те, на що насправді можемо впливати? Чи не намагаємося контролювати те, що від нас не залежить? Як співвіднести відповідальність і реальні межі контролю?

14) «Драбина психологічної інтеграції». Завдання: створити схему, на якій показати умовний рух від менш інтегрованого до більш інтегрованого функціонування: фрагментарність → поляризація → інтеграція → стабільна ідентичність → зрілі способи регуляції. До кожного етапу студенти додають приклади: самосприйняття; ставлення до інших; переживання емоцій; способи подолання конфлікту; перевірка реальності.

15) «Психологічний консультант: що важливо помітити?» Завдання: уявіть, що до психолога звернулася людина, яка переживає сильний міжособистісний конфлікт. Студенти мають скласти перелік із 10 запитань, які допоможуть дослідити: як людина описує себе; наскільки стабільним є її образ «Я»; як вона описує інших; чи здатна бачити суперечливі якості людини; як регулює сильні емоції; які способи психологічного захисту використовує; як розуміє причини конфлікту; чи відрізняє власні припущення від фактів; як бере відповідальність за власну поведінку.

8. Методи навчання

Методи навчання у межах ОК «Теорії розвитку особистості» спрямовані на формування у здобувачів освіти здатності до надання необхідної допомоги людям у вигляді рекомендацій щодо розв'язання їхніх психологічних проблем.

У навчальному процесі застосовуються:

- лекційні заняття з елементами проблемного викладу та мультимедійного супроводу;
- практичні та семінарські заняття, що передбачають аналіз кейсів, розв'язання ситуаційних завдань і роботу з реальними кейс-прикладами;
- інтерактивні методи (робота в парах (психолог-клієнт), трійках (психолог-клієнт-спостерігач) з подальшим аналізом, міні-дискусії, рольові ігри, мозкові штурми, ділові ігри), спрямовані на розвиток навичок прийняття спільних командних рішень;
- самостійна робота студентів за керівництва викладача, що включає опрацювання наукових та аналітичних матеріалів, використання сучасних інформаційних ресурсів.

9. Методи контролю

При вивченні здобувачами вищої освіти курсу «Теорії розвитку особистості» застосовуються такі методи оцінювання набутих знань:

- поточний контроль здійснюється під час проведення практичних занять, і має на меті перевірку рівня підготовленості здобувача до виконання конкретної роботи. Поточний контроль реалізується у формі опитування, оцінювання активності на заняттях, розв'язання ситуаційних завдань, творчих завдань / кейсів тощо;
 - контроль самостійної роботи, представлення презентацій, доповідей, психологічних есе тощо;
 - індивідуальне опитування;
 - поточне тестування;
 - аналіз та оцінювання результатів навчання;
 - підсумковий контроль.

10. Питання гарантованого рівня знань здобувачів вищої освіти

1. Вступ у психоаналіз. Мета, об'єкт, предмет психоаналізу
2. Індивідуальна психологія Альфреда Адлера
3. Аналітична психологія Карла Густава Юнга
4. Его-психологія Еріка Еріксона
5. Стадії психосексуального розвитку З. Фрейда
6. Стадії психосоціального розвитку Е. Еріксона
7. Сутність теорії об'єктних стосунків
8. Фази сепарації-індивідуації
9. Его-психологія
10. Захисні механізми психіки за З. Фрейдом.
11. Примітивні захисти.
12. Зрілі механізми захисту психіки
13. Структура особистості невротичного рівня
14. Межовий рівень особистісної організації
15. Характеристики структури особистості психотичного рівня
16. Антисоціальна (соціопатична) особистість
17. Нарцистична особистість
18. Істеричні особистості
19. Депресивні особистості
20. Маніакальні особистості
21. Шизоїдна особистість
22. Параноїдна особистість
23. Обсесивно-компульсивні особистості
24. Мета і завдання психоаналізу. Об'єкт і предмет психоаналізу.
25. Особливості оральної фази.
26. Основні проблеми анальної фази.
27. Особливості фалічної фази.
28. Типи характерів за фіксаційними ознаками певних фаз розвитку.
29. Теорія Фрейда як базова теорія етапів становлення людини.
30. Поняття «базової довіри» та «автономності», «ініціативи та вини», «ідентифікації з об'єктом».
31. Поняття первинного процесу мислення, «Супер-Его», «Его» та «Ід».
32. Функціонування «Его» відповідно до принципу реальності.
33. Вторинний процес мислення. Співвідношення між «Ід», «Его» та «Супер-Его».
34. Захисні процеси — витіснення, заміщення, проекція, проєктивна ідентифікація, раціоналізація, інтелектуалізація, моралізаторство, сублімація, креативність, гумор.
35. Класифікація особистостей відповідно до характерних для них способів опановувати тривогу.
36. Поділ захистів на примітивні та зрілі.
37. Здатність до самовдосконалення — наявність «Спостерігаючого Я».
38. Поняття «Его-синтонності» та «Его-дистонності», «сили Его».
39. Основні ознаки нарцисизму.
40. Когут: теорія розгляду пацієнтів у термінах селф-структур.
41. Позитивне і негативне сприйняття власного «Я», залежність самоповаги від зовнішніх оцінок. Відсутність інтерналізованих об'єктів.
42. Основні почуття нарцистичної особистості.
43. Менцос: нарцисизм — патологічний спосіб сепарації від об'єкта.
44. Основні захисти — ідеалізація-знецінення.
45. Вплив на формування особистості досвіду стосунків з найближчими людьми.
46. Необхідні психологічні умови інтеграції власного «Я», сепарації та індивідуації.
47. Поняття симбіозу, когнітивного розвитку, залежності, «інтерналізованих

образів», «патернів поведінки».

48. Основа акцентів на невербальній комунікації, поняття «подвійного послання».
49. Поняття психоаналітичної процедури.
50. Поняття інсайту, використання опору пацієнта терапевтичній процедурі.
51. Поняття про рамкові умови.
52. Поняття вільних асоціацій та «вільно плаваючої» уваги.
53. Поняття емпатії та помірної фрустрації.
54. Терапевтичний альянс, опір, перенос, контрперенос, інтерпретація.
55. Покази та протипокази для психоаналітичного лікування.
56. Техніки психоаналітичної процедури.
57. Переваги психоаналітичної діагностики.
58. Недоліки встановлення діагнозу при первинному інтерв'ю.
59. Особливості психотичного та субпсихотичного рівня організації.
60. Біографія засновника психоаналізу З.Фрейда

11. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне оцінювання та самостійна робота													Підсумковий контроль / іспит	Сума
Змістовий модуль 1											Змістовий модуль 2			
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12	T13	40	100
4	8	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	8		

T1, T2 ... T13 – теми змістових модулів.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Критерії оцінювання	Оцінка за національною шкалою
90-100	A	Студент виявляє особливі творчі здібності, глибокі знання навчального матеріалу, що міститься в основних і додаткових рекомендованих літературних джерелах; вміє аналізувати явища, які вивчаються, у їх взаємозв'язку і розвитку; застосовувати теоретичні положення при розв'язанні практичних задач; володіє вмінням надавати чітку аргументовану відповідь на поставленні питання	Відмінно
82-89	B	Студент вільно володіє вивченим обсягом матеріалу, застосовує його на практиці, вільно розв'язує вправи, надає лаконічну відповідь майже на всі поставленні питання; самостійно виправляє допущені помилки, кількість яких незначна	Добре
74-81	C	Студент вміє оперувати необхідним колом понять та категорій; узагальнювати та систематизувати інформацію під керівництвом викладача; в цілому самостійно застосовувати її на практиці; контролювати	

		власну діяльність; виправляти помилки, серед яких є суттєві	
64-73	D	Студент відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень, слабке їх застосування при розв'язанні практичних завдань; аналізує навчальний матеріал за допомогою викладача, надає мало аргументовані відповіді, виправляє не всі помилки, значна кількість яких є суттєвими	Задовільно
60-63	E	Студент володіє навчальним матеріалом на рівні вищому за початковий, проте має фрагментарне уявлення про деякі поняття та категорії курсу; надає неповне висвітлення змісту питань; має недостатнє вміння зробити аргументовані висновки; відповіді містять значну кількість недоліків і помилок	
35-59	FX	Студент не опанував значну частину матеріалу курсу; не володіє понятійним апаратом; не опрацював базову та допоміжну літературу. Мова не виразна, обмежена, бідна, словниковий запас не дає змогу оформити ідею. Практичні навички на рівні розпізнавання	Незадовільно з можливістю повторного складання
0-34	F	Студент повністю не знає програмного матеріалу, не працював в аудиторії з викладачем або самостійно; допускає суттєві помилки у відповідях на питання, не вміє застосовувати теоретичні положення при розв'язанні практичних завдань	Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

12.Методичне забезпечення

Методичне забезпечення навчальної дисципліни «Теорії розвитку особистості» включає:

1. Посібники.
2. Опорний конспект лекцій по всіх темах курсу, у тому числі й для самостійного вивчення в електронному вигляді (навчальна платформа Moodle).
3. Завдання та методичні рекомендації до виконання практичних робіт (навчальна платформа Moodle).
4. Пакети контрольних завдань для підсумкового контролю (навчальна платформа Moodle).

13. Рекомендована література

Основна

1. Варій М.Й. Психологія особистості : навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2008. 592 с. URL: <https://lnk.ua/B2WZBV9jB>
2. Католик Г., Калька Н. Психологія особистості (в схемах, презентаціях і таблицях): навчальний посібник. Львів : ЛьвДУВС, 2022. 158 с. <https://library.megu.edu.ua:9443/jspui/bitstream/123456789/5991/1/2022-POSIBNYK->

psychology.pdf

3. Левчук Л.Т. Психоаналіз: історія, теорія, мистецька практика : навчальний посібник. Київ : Либідь, 2002. 255 с.

4. Попіль М. Сучасні теорії глибинної психології : тексти лекцій [для студентів напряму підготовки «Практична психологія» ОР «Бакалавр»]. Дрогобич : Видавничий відділ Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, 2014. 150 с. https://library.megu.edu.ua:9443/jspui/bitstream/123456789/6659/1/2014-Glyb_K_Lekc.pdf

5. Прищак М., Гречановська О. Психологія особистості: електронний навчальний посібник комбінованого (локального та мережного використання). [Електронний ресурс]. Вінниця : ВНТУ, 2024. 219 с. https://library.megu.edu.ua:9443/jspui/bitstream/123456789/5993/1/2024-Pryshchak_2024_219.pdf

6. Психологія особистості: навчальний посібник / М. М. Заброцький, О. М. Савченко, І. М. Тичина; за заг. ред. М. М. Заброцького. 2-е вид. Житомир : Видавництво ЖДУ ім. І. Франка, 2006. 206 с.

7. Психологія особистості : навч. посіб. / уклад. І. О. Петухова, Р. А. Калениченко, О. Г. Льовкіна [та ін.] ; за заг. ред. Є. М. Суліми. Ірпінь : Ун-т держ. фіскал. служби України, 2021. 338 с. (Серія «На допомогу студенту УДФСУ» ; т. 80). URL: <https://ir.dpu.edu.ua/entities/publication/7e4cd7b5-a13f-410b-9de2-7d253c3c952b>

8. Теорії особистості : навчально-методичний посібник / Укладачі Руслан Теодорович Сімко, Алла Володимирівна Сімко. Кам'янець-Подільський : Видавець Ковальчук О.В., 2021. 162 с. <https://library.megu.edu.ua:9443/jspui/handle/123456789/6360>

Додаткова

1. Багрій Я. Психоаналіз: навч. посіб. Київ : ДП «Вид. дім «Персонал». 2017. 138 с.

2. Михальчук Ю.О. Сучасні моделі особистості: BIG FIVE ТА HEXACO у психологічних дослідженнях. *Наукові перспективи: журнал*. № 5(71). 2026. С. 3044-3054. <https://perspectives.pp.ua/index.php/np/article/view/45378>

3. Михальчук Ю.О. Динаміка групових процесів у розрізі психоаналітичних концептів теорії Семюеля Славсона. *«Дослідження інновацій та перспективи розвитку науки і техніки у XXI столітті» : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Рівне, 25-26 листопада 2021 року). Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука. Рівне : Видавничий дім «Гельветика», 2021. Ч.4. 252 с. С. 144-148.

4. Михальчук Ю.О. Парадигми інтерсуб'єктивного підходу у соціально-психологічній допомозі при травмі. *ГАБІТУС : Науковий журнал*. Випуск 40. Одеса : Видавничий дім «Гельветика». 2022. 202 с. С. 121-125. http://habitus.od.ua/journals/2022/40-2022/40_2022.pdf

5. Михальчук Ю.О. Психологія конфліктності між структурами «Я-концепції»: теоретико-практичний аспект вивчення. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: психологічні науки*. Випуск 4. Херсон : Херсонський державний університет. 2019. 282 с. С. 117-123.

6. Михальчук Ю.О. Ресурси особистості: практичний аспект вивчення. *Вісник Міжнародного економіко-гуманітарного університету імені академіка Степана Дем'янчука. Серія: Педагогіка та психологія*. № 1. 2024. Видавничий дім «Гельветика». 72 с., С. 34-39. <https://journals.megu.rovno.ua/index.php/ped-psyh/issue/view/1/1>

7. Нелін Є. Гуманістичний психоаналіз Еріха Фромма та його значення для сучасної педагогічної науки. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. №1 (103). 2022. С. 131-139.

8. Трач Р. Психоаналіз Зигмунда Фрейда як основа людинознавства. *Психологія і суспільство*. №1 (83). 2021. С. 150-159.

<https://library.megu.edu.ua:9443/jspui/bitstream/123456789/6846/1/2021-%d0%a2%d1%80%d0%b0%d1%87.PDF>

9. Anwar S., Mahmood K., Saleem M. Application of behaviorist theory in classroom instructional reforms. *Qlantic Journal of Social Sciences and Humanities*. 2024. Vol. 5(1). P. 262-274. <https://doi.org/10.55737/qjssh.319972469>.
10. Burtch E. N., Macera E., Shauffer C., Gupta A., Dozier M. Enhancing visitation in the child welfare system for children separated from their birth parents: Pilot results of fostering relationships. *Attachment & Human Development*. 2025. Vol. X. P. 761–774. <https://doi.org/10.1080/14616734.2024.2429052>
11. Eltanamly H., May A., McEwen F., Karam E., Pluess M. Father-separation and well-being in forcibly displaced Syrian children. *Attachment & Human Development*. 2025. Vol. X. P. 715–735. <https://doi.org/10.1080/14616734.2024.2406610>
12. Maurer M. M., Maurer J., Hoff E., Daukantaitė D. What is the process of personal growth? Introducing the personal growth process model. *New Ideas in Psychology*. 2023. Vol. 70. P. 101024. <https://doi.org/10.1016/j.newideapsych.2023.101024>
13. Ward M. K., Meade A. W. Dealing with careless responding in survey data: Prevention, identification, and recommended best practices. *Annual Review of Psychology*. 2023. Vol. 74. Issue (1). P. 577–596. <https://doi.org/10.1146/annurev-psych-040422-045007>

Інформаційні ресурси

1. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського: www.nbuv.gov.ua
2. Про затвердження Порядку застосування методів психологічного і психотерапевтичного впливу: Наказ МОЗ України від 15.04.2008 № 199. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0577-08>
3. Google Академія: <http://scholar.google.com.ua>